
Zvěrolékař zasahuje

Philipp Schott

Zamyslete se nad pštrossem

Zkuste vzít v úvahu epileptického pštrosa.

Tři nejčastější otázky, které mi lidé pokládají, když zjistí, že pracuji jako veterinář, jsou:

1. Jaké neobvyklé zvíře jste ošetřoval?
2. Jak často vás něco pokouše?
3. Nevíte, proč má kočka mé tety vyrážku?

Zatím pomíneme tu poslední otázku a druhou už jsem předem zodpověděl, ale neobvyklé zvíře si pár poznámek zaslouží.

První neobvyklé zvíře, s nímž jsem se ve své práci setkal, když vyloučím vyšinitou kočku své přítelkyně, byl pštros. To bylo před šestadvaceti lety během čtvrtého ročníku mého studia veterinury v Saskatoonu. Už si nevybavím jeho pravé jméno, ale z důvodů, které se záhy ozřejmí, mu budeme říkat Johnny. Majitel přivezl Johnyho na vyšetření, protože pštros trpěl záchvaty.

Zkuste se nad tím na chvíli zamyslet.

Dospělý pštros, jako ten v našem příběhu, dosahuje běžně výšky dva až dva a půl metru a váží 130 kilogramů. V obou ohledech více než já nebo vy (omlouvám se za opovážlivý odhad). Navíc má dlouhé nohy, díky nimž dokáže jedním krokem překonat čtyři a půl metru, pařáty jako hřeby na železniční pražce a svaly dost silné na to, aby vám rozpáral břicho. No prosím, roz-

párané břicho, tohle riziko uváží málokdo. Zato mozek má pštros přinejlepším menší než vlastní oční bulvu, a když ho postihne záchvat, zmizí i to drobné zrunko rozumu a pak to vypadá, jako když se zavázanýma očima žonglujete s motorovou pilou.

Předtím než Johnnyho přivedli, nám profesorka řekla, ať si svlékneme laboratorní plášť. „Pštrosi rádi zobou bílé věci, třeba knoflíky z bílých plášťů,“ dodala na vysvětlenou. Nebo jdou po bělmu očí, napadlo mě.

Johnnyho přivedl jeden technik. My si ho měřili s nervózním očekáváním, on si měřil nás... prázdným pohledem. Oddechli jsme si, protože Johnny se zjevně nechystal nikomu rozpárat břicho. Vypadalo to, jako kdyby nedokázal ani zaostřit. Profesorka vysvětlila, že mu dávají léky, aby zmírnili záchvaty, a ještě pořad se snaží určit správnou dávku. V důsledku toho byla dočasně vyřazena z provozu jedna z jeho mozkových buněk.

„Teď dávejte pozor,“ vyzvala nás. Sáhla do kapsy a vytáhla maršmeloun. Pak z druhé kapsy vylovila lahvičku s léky a jednu tabletu nacpala do cukrovinky. „Pamatujete, že rádi zobou bílé věci?“ Opatrně přidržela měkký váleček mezi palcem a ukazovákem a Johnny, který ještě před chvílí vypadal úplně mimo, jako na povel dokonale ladným pohybem bleskově vyrazil a cukrovinku zhltl. „A takto, milí studenti, podáváme léky pštrosům.“

Tuto znalost jsem uplatnil přesně nulakrát, ale stejně je fajn to vědět. Johnnyho opět odvedli a my se odšourali něco pitvat, každý z nás si oddechl, že se nestal názornou pomůckou při ukázce pštrosího útoku. Zcela vážně, pštrosi jsou stejně nebezpeční jako žraloci. A se žraloky se na veterinární klinice setkáváme zřídka, pokud vůbec někdy.

Mimochodem úplně nejznámější případ pštrosího útoku je ten, když v roce 1981 napadl Johnnyho Cashe. Cash ve své autobiografii vzpomíná, jak mu jeho domácí pštrosí mazlíček málem rozpáral břicho (a je to tu zas). Tomu incidentu přičítá vinu za svoji pozdější závislost na lécích. No vážně, svět je vskutku prapodivné místo. Člověk ho musí milovat.

Závěrem bych rád citoval radu prezidenta Roosevelta v případě útoku pštrosa. „Pokud na vás zaútočí pštros a vy zůstanete stát vzpřímeně, vystavujete se velkému nebezpečí. Ale díky prostému opatření, zkrátka si lehnete na zem, vám žádné nebezpečí nehrozí.“ Já dodávám: „Ale lehnete si na břicho.“

Nejmenší srdíčko

N ikdy předtím a ani nikdy potom jsem nedržel v dlaních stvoření, jež mi připadalo tak neskutečně silné a zároveň nesmírně křehké. Z kolibříka sálala horkost, urputně se držel při životě, ale přitom se nemohl pohnout. To teplo bylo ohromující. Víím, že živočich s tak rychlým metabolismem musí přirozeně mít i vyšší tělesnou teplotu, ale něco takového jsem zažil úplně poprvé. Zíral jsem na něj v naprostém úžasu nad zeleným peřím křídel, připomínajícím smaragdy a kontrastujícím se třpytivě rubínovým hrdlem. Taký jsem cítil jeho srdíčko, bilo tak rychle, že mi to připadalo jako vibrace motorku nějaké drobné hračky.

Byl jsem ve čtvrtém ročníku a v rámci praxe jsem zrovna působil v ordinaci pro drobné zvířectvo, když někdo přinesl toho rubínohrdlého kolibříka, kterého našli ležet na terase. Sameček (právě to pestře zbarvené hrdlo prozrazovalo jeho pohlaví) byl maličký a příliš lehký, než abychom ho mohli zvážít na některé z našich vah, ale odhadli jsme jeho hmotnost na čtyři gramy, což odpovídá váze osmi až dvanácti rozinek. Tudiž nějaké vyšetření by se dalo označit přinejlepším za zbežné. Dva praktikanti, jeden relativně čerstvý absolvent a asi tucet mediků ho střídavě okukovali, brali do dlaní a žasli nad tím, jak je horký... a jak překrásný. Nakonec jsme se shodli na tom, že patrně narazil do skla a poranil si hlavu. Nedokázali jsme určit, je-li pouze silně omráčený nebo zcela paralyzovaný. Bylo však zcela zřejmé, že umře, když ho nenakrmíme. Pokud jsou kolibříci ve stresu, při svém neskutečně rychlém metabolismu umřou hladu do hodiny. Dostal jsem za úkol ho krmit a udržet při životě, zatímco ostatní se pustili do práce se psy a kočkami, jejichž diagnóza se zdála přímočařejší.

Postavil jsem si židli do klidnějšího koutu ordinace a usadil se na ni se svým maličkým svěřencem. Znovu jsem ho prohlédl, vyšetřil křídla a nožky ve snaze najít něco, co ostatním třeba uniklo. Ale nic jsem neobjevil, po fyzické stránce se zdál být v dobrém stavu. Koukal na mě očkama černýma jako lesklé korálky a já si představoval, jakou hrůzu zažívá, ale nemohl jsem s tím nic dělat. Položil jsem ho do krabice a šel pro vhodný nástroj a vysoce koncentrovaný dextrózový (cukrový) roztok. Technik mi pomohl přidržet kolibříka, zatímco já mu tůkal stříkačkou na špičku zobáčku, ale ptáček ne-

reagoval. Jenom na mě hleděl. Tak jsem mu jemně rozevřel štíhlý zobáček a vytáhl růžovou nitku jazýčku (představoval jsem si, že ho bude mít uvnitř srolovaný jako okenní roletu, ale nebylo tomu tak). Kápl jsem trochu dextrozy na jazýček a najednou se rychle rozkmital. On pil! Byl to první pohyb, který jsme u něj zaznamenali. Když se zdálo, že má dost, vzal jsem ho znovu do dlaně a uvažoval, co bych ještě mohl zkusit.

Profesorka byla ve své pracovně, když ho přinesli, ale už se vrátila a přišla se podívat, co děláme. „Philippe, nerada to říkám, ale on umře bez ohledu na to, jak se budeš snažit.“ Řekla to laskavým tónem a já věděl, že má zřejmě pravdu, ale nějak jsem si to v hlavě nedokázal srovnat s tím intenzivním projevem života v mé dlaní. „Ale pokračuj v tom, co děláš. Krm ho přibližně co deset minut. Ať je v teple. A odháněj od něj kočky.“ Usmála se a šla pomoci dalším studentům s jejich pacienty.

Nakrmil jsem ho asi ještě třikrát nebo čtyřikrát. Pokaždé jsem mu rozevřel zobáček a opatrně vytáhl jazýček a on pokaždé chvíli srkal o sto šest a pak přestal. Po posledním pití se objevilo jeho šedé třetí víčko, které jsme do té doby neviděli, zatáhlo se a bylo po všem – byl mrtvý. Pořád ještě z něj sálalo teplo, ale bušivé vibrace jeho srdce ustaly a tělíčko ochablo.

Ostatní ke mně přišli a žertovali, že jsem ho umožil a jak prý jsem mohl zabít tak krásné stvoření, a já se navenek smál s nimi, ale byl jsem smutný. Nebrečel jsem, ale cítil jsem hluboký žal, a ještě dnes, když si téměř po třech desetiletích na toho kolibříka vzpomenu, zaplaví mě směsice úžasu a smutku.

Spunkyho podpásovka

Slitujte se nad ubohým Spunkym, samečkem vakoveverky létavé v zajetí. Mějte soucit s jeho neodolatelnýma černýma očkama a hebkou šedou srstí přímo vyzývající k pomazení. Je to rozkošný drobeček, který se vejde do dlaní.

Litujte ho, protože právě kvůli těmto vlastnostem si ho lidé berou domů jako mazlíčka – roztomilý oživlý plyšáček – který však ani trochu nestojí

o to být domácím mazlíkem. „Chtít“ je poněkud ošemetné tvrzení u tvořička, co má mozek velikosti hrášku. Na vědomé úrovni pravděpodobně nevnímá, že jeho druh žije v lesích Austrálie a ne v kanadském bytě, a zřejmě si ani neuvědomuje, že jedinci jeho druhu žijí ve velkých rodinných skupinách dalších vakoveverek a ne v domácnosti s obřimi hlučnými a zapáchajícími primáty a patrně ještě jedním či dvěma čtyřnohými predátory.

Nejspíš se vážně nezamyslí ani nad tím, že by chtěl být aktivní a hlučný v noci, kdy primátí spí, a naopak se pokoušet spát ve dne, kdy zas rámusí ti bdící primátí. Přestože o ničem z toho nepřemýšlí, není pochyb, že by žil mnohem šťastněji jako ošklivka, kterou nechají na pokoji, aby mohl plachtit z eukalyptu na eukalypt se svou rodinou a v noci.

Teď nad Spunkym můžete uronit i slzu, protože jsem byl požádán, abych ho vykastroval. Jako mnoho roztomiloučkových a heboučkových stvoření Spunky nechápe, že jeho primátí věznilé kladou rovnítko mezi „roztomilý a hebký“ a „klidný a mírný“. Spunky se vidí jako drsňák a taky svým způsobem tvrdý je a už má dost vás i všech vašich nesmyslů. Rozkošné zvířátko s dětskýma očkami stále dokáže pořádně rafnout. A tihle drahoušci se na vás navíc mohou snést shora. Jeho majitelé byli členy onlinové skupiny vakoveverek létavých a vyzkoušeli všechny doporučené metody jak upravit jeho chování a přirozené návyky, ale pohořeli, protože Spunky měl... zkrátka moc kuráže (jak přímo říká jeho jméno v originále, *pozn. překladatele*).

Ošetření nezdomácnělých živočichů v zajetí může zvěrolékaře postavit před etické a morální dilema. Já zaujímám postoj co nejdůrazněji odradit majitele od takových zvířat, ale zároveň si uvědomuji, že tvoreček jako Spunky uvízl v dané situaci a nelze ho vypustit zpátky do divočiny. V takovém případě mám povinnost udělat vše, co je v mých silách, abych mu za daných okolností pomohl jeho život co nejvíce zpříjemnit. Což v tomto případě znamenalo provést náročnou operaci.

Takže v určený den byl Spunky předveden, ošetrovatelky s ním zacházely něžně, daly mu lék proti bolesti a pak opatrně aplikovaly anestézii. V této chvíli jsem nastoupil k provedení zákroku. Dost jsem nad problémem přemítal z hlediska etického a morálního dilematu, ale zdaleka jsem mu nevěnoval tolik úsilí po technické stránce. Kastrace je prakticky u všech druhů podobná.

Až na vakoveverky, jak se ukázalo. Patří mezi vačnatce a ti jsou poněkud zvláštní. A než mi z Austrálie začnete posílat rozhořčené maily, nemyslím

divní v hanlivém významu. Spíše neobvyklí a překvapiví z pohledu člověka, jehož veterinární praxe dosud nezahrnovala žádné vačnatce. Jedině Spunkyho.

Takže co bylo tak zvláštního? Spunkyho šourek. Visel mezi zadníma nohama na dlouhé tenké stopce podobné vláknu jako pidi míček na indiánský tenis.

Pozastavte se nad tím na chvíli. Máme tu zvíře, které ve tmě plachtí ze stromu na strom, pravděpodobně se musí vyhýbat větvím a větvičkám, zatímco jeho skrotum celou dobu visí pod ním. Nepřipadá vám to poněkud problematické z evolučního hlediska? Mužští čtenáři už se patrně znepokojeně krotí, protože živě vidí, k jakým nehodám musí často docházet.

No a on tu ležel v hlubokém spánku a já stál nad ním se skalpelem v ruce. Pohlédl jsem na ošetřovatelku, ta pokrčila rameny. Podíval jsem se zpátky na Spunkyho a jeho neskutečně dlouhý tenký přívěsek. Ušetřím vás technických detailů, ale nakonec jsem upustil od běžného postupu, který zahrnuje opatrné řezy a podvazování, a místo toho... jsem mu to zkrátka ušmíkl. Ucvakl jsem to vlákno, zašil a hotovo. Deset minut zvažování a vlastní operace trvala deset sekund.

Svým způsobem to byla ta nejjednodušší a zároveň nejtěžší kastrace, kterou jsem kdy provedl.

Smrtící ryba

Nebo přinejmenším ryba extrémní bolesti.

Krátce po promoci jsem se rozhodl dodělat si jako vedlejší odbornost ještě rybí lékařství, abych byl v praxi užitečnější. Nebo aspoň méně neúčinný.

Ti rozumnější z vás hned spatří úskalí v tom, jak přimět lidi, aby do ordinace nosili své domácí rybičky. Těch potíží je hned několik, ale mí zaměstnavatelé, bůh jim žehnej, se vůči mně chovali shovívavě a trpělivě. Ale abych si připsal i nějakou zásluhu, je nutné přiznat mi obrovskou míru nad-

šení. Snažil jsem se získat ty nejlepší učebnice a začal jsem sepisovat brožury o různých zdravotních tématech týkajících se ryb. A pak jsem čekal na pacienty... a čekal... a čekal...

Dokud jednoho dne nepřišla majitelka nedalekého zverimexu s velkým kyblíkem od zmrzliny.

„Copak nám neseš, Edno?“

„Rybu! Vlastně rovnou dvě.“

Zkuste si představit mé nadšení. Jen si to zkuste představit. Nakráčel jsem k Edně a jejímu kbelíku. Skutečně v něm plavaly dvě ryby. Jedna zhruba velikosti lilku, křiklavě zbarvená s oranžovými a bílými pruhy a dlouhými cary připomínajícími peří, které z ní trčely do všech stran, a druhá malá asi jako vlašský ořech, nevýrazné hnědé bary. Na tom výjevu mě zaujaly hned dvě věci. Za prvé, že větší ryba náležela do rodu perutýnů. (K tomu, proč je to zajímavé, se za chvíli dostaneme.) A za druhé, že ta malá vězela hlavou v tlamě perutýna.

„Edno, to je přece perutýn!“

„No ano a je hodně drahý a dusí se tím pitomým sumečkem!“

Dalo by se diskutovat, která ryba byla pitomá. „Aha...“

„Můžeš mu toho sumečka vytáhnout z tlamy?“

„Hm...“

Tak tady bych měl vysvětlit, co je na perutýnech tak zajímavého. To okouzlující rozevřáté „peří“ jsou ve skutečnosti ostré ostny (snadno proniknou lékařskými rukavicemi), navíc pokryté prudkým jedem. K zábavné škále účinků tohoto jedu se řadí, cituji: „Extrémní bolest, nevolnost, zvracení, horečka, dýchací obtíže, křeče, závratě, zarudnutí postiženého místa, bolest hlavy, zncitlivění, parestézie (mravenčení a píchání), pálení žáhy, průjem a pocení. Vzácně může poranění ostny vyvolat dočasné ochrnutí končetin, selhání srdce, a dokonce i smrt.“ No, k úmrtí dochází pouze vzácně, tak to snad bude v pohodě.

„Tak vytáhneš ji?“

„Hm...“

Perutýn opravdu vypadal, že trpí. Dá se předpokládat, že sumeček trpěl ještě víc, ale u něj to nešlo poznat.

Neznám způsob jak uchopit perutýna, aniž bych se dotkl jedovatých ostnů, a standardní akvarijní sítko byla k ničemu, takže po chvilce uvažování mě něco napadlo. Našel jsem dva dlouhé kusy dřeva – už je to dávno,

tak si přesně nepamatuji, o co šlo, ale možná to byly nějaké zbytky lišt po renovaci – a velké chirurgické kleště. Dřevěnými lištami jsem levou rukou manipuloval jako čínskými jídelními hůlkami, abych perutýna znehybnil, zatímco jsem pravou ruku s kleštěmi opatrně ponořil do vody a pevně uchoopil sumečka za ocas.

Zhluboka jsem se nadechl.

A prudce škulbl.

Podařilo se mi sumečka osvobodit! Bohužel musím dodat, že si svobodu dlouho nevychuťnal. V podstatě okamžitě podlehl zraněním nebo šoku z přestálých útrap. Ale perutýn přežil. A já taky. Takže úmrtnost necelých 35 %. To není na rybiho veterináře začátečníka vůbec špatné.

Více méně to byl prozatím také konec mé krátké kariéry jako odborníka na ošetření ryb.

O mnoho let později jsme byli na dovolené na Kajmanských ostrovech a potkali jsme místního rybáře s lodí plnou perutýnů. Ukázalo se, že zde se považují za invazivní a agresivní druh, který likviduje původní rybí populaci. Vláda za odchycené kusy vyplácela odměnu. A ty potvory se šíří na sever.

Přeložila Šárka Tulcová